

Др Радомир Божић, редовни професор Економског факултета Пале Универзитета у Источном Сарајеву, (уже научне области „Рачуноводство и Пословне финансије“), председник;

Др Мирко Андрић, редовни професор Економског факултета Суботица Универзитета у Новом Саду, (ужа научна област „Рачуноводство, анализа, ревизија“), члан;

Др Спасоје Тушевљак, ванредни професор Факултета пословне економије Бијељина Универзитета у Источном Сарајеву, (ужа научна област „Пословне финансије“), члан;

Научно-наставном вијећу Економског факултета Пале

Сенату Универзитета у Источном Сарајеву

На основу члана 71 Закона о високом образовању и Закона о измјенама и допунама закона о високом образовању ("Службени гласник Републике Српске", бр. 73/10, 104/11 и 84/12), члана 57 Статута Универзитета у Источном Сарајеву и на основу члана 4 и члана 6, став 1, Правилника о поступку и условима избора академског особља Универзитета у Источном Сарајеву, Научно-наставно вијеће ОЈ Економски факултет Пале на седници одржаној 09.10.2014. донело је Одлуку број: 1628/14, којом смо именовани у Комисију за припремање Извештаја о избору у звање *ванредни професор* на ужу научну област Рачуноводство и ревизија. Конкурс Универзитета у Источном Сарајеву за овај избор објављен је у дневном листу *Глас Српске*, 01.10.2014. године.

Након увида у пријаву кандидата и конкурсном тражена документа и доказе, Комисија доставља Научно-наставном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву

ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗБОР У ЗВАЊЕ

I ПОДАЦИ О КОНКУРСУ

Конкурс објављен:	01.10.2014. године, дневни лист <i>Глас Српске</i>
Ужа научна област:	Рачуноводство и ревизија
Назив факултета:	Економски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву
Број кандидата који се бирају:	Један (1)
Број пријављених кандидата:	Један (1)

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци

Име, име оца, презиме:	ДРАГАН (МИЛОРАД) КУЛИНА
Датум и мјесто рођења:	07.12.1963. године, Сарајево

Установе у којима је био запослен:	Економски факултет Пале, Универзитет Источно Сарајево од 2010 -Централна банка БиХ од 2009 -Канцеларија за ревизију институција БиХ од 2000 до 2009 -Државно предузеће Сатех-Јахоринка Пале од 1996 до 2000 -Од 1992 до 1996 Саобраћајна служба у Команди Сарајевско-Романијског корпуса -Завод за студије и пројектовање Сарајево до 1992
Звања/ радна мјеста:	-Доцент -Економски истраживач-експерт -Главни интерни ревизор Централне банке БиХ -Замјеник генералног ревизора БиХ -Руководилац сектора -Сарадник -Референт
Научна област:	Друштвене науке
Научно поље:	Економија и пословање
Чланство у научним и стручним организацијама или удружењима:	-Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске -Удружење интерних ревизора РС -Институт интерних ревизора у БиХ

2. Биографија, дипломе и звања

<u>Основне студије:</u>	
<i>Назив институције:</i>	Економски факултет Сарајево Универзитета у Сарајеву, стручни назив дипломирани економист Сарајево, 1989. године.
<i>Мјесто и година завршетка:</i>	
<u>Постдипломске студије:</u>	
<i>Назив институције:</i>	Економски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву
<i>Мјесто и година завршетка:</i>	Пале, 2005. године.
<i>Назив магистарског рада:</i>	<i>Ревизија јавног сектора</i>
<i>Ужа научна област:</i>	Рачуноводство и ревизија
<u>Докторат:</u>	
<i>Назив институције:</i>	Економски факултет Универзитета у Новом Саду
<i>Мјесто и година завршетка:</i>	Нови Сад, 2009. године
<i>Назив дисертације:</i>	<i>Савремени концепти ревизије правилности и успеха јавног сектора</i>
<i>Ужа научна област:</i>	Рачуноводство и ревизија
Претходни избори у наставна и научна звања (институција, звање и период):	
1) Економски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву – доцент УНО Рачуноводство и ревизија, избор 11.02.2010. године, Одлука број 01-С-03-XXX/10	
2) Економски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву - виши асистент УНО Рачуноводство и ревизија, избор условног карактера 2009. год.	

3. Научна/умјетничка дјелатност кандидата

I Радови објављени прије избора у звање доцент

- 1) Financial management and accountability in BiH www.sigmaweb.org;
- 2) Course of development of State Audit in BiH, 19 Симпозијум UN/INTOSAI, Беч 2007
- 3) Привлачење страних инвестиција, ЗИПС, Сарајево, број 926- 927,04/2002;
- 4) Систем интерних контрола, ЗИПС Сарајево, број 936, 07/2002;
- 5) Трезорско пословање у БиХ, ЗИПС, Сарајево, број 968-969, 06/2003;
- 6) Врховне институције за ревизију у ЕУ, ЗИПС, Сарајево, број 960,03/03;
- 7) Ревизија учинка у јавном сектору, ЗИПС, Сарајево бр964, 05/2003;
- 8) Ревизија и надзор пословања органа, ЗИПС, Сарајево, број 971, 07/2003;
- 9) INTOSAI, ЗИПС Сарајево, број 982, 10/2003;
- 10) Ревизија финансијских извјештаја, ЗИПС, Сарајево, број 1005, 06/2004;
- 11) Независност ВРИ, ЗИПС Сарајево, број 1601;
- 12) Ревизија јавног сектора, Пословни информатор, Бијељина број 5, 05/2002;
- 13) Систем интерних контрола и ревизија система,Пословни информатор, Бијељина бр 10/02
- 14) Врховне институције за ревизију у ЕУ, Пословни савјетник, Бијељина бр.10/03;
- 15) Ревизија учинка, Пословни савјетник број 10, Бијељина 12/2003;
- 16) Мишљење ревизора јавног сектора, Пословни савјетник, Бијељина бр.5, 05/2004;
- 17) Главне институције за ревизију у ЕУ, ФИНРАР Бања Лука, бр.12, 12/2002;
- 18) Ревизија учинка у јавном сектору, ФИНРАР Бања Лука, бр.3, 03/2003;
- 19) Међународна организација ВРИ, ФИНРАР Бања Лука, бр.5, 05/2003;
- 20) Мишљење ревизора јавног сектора, ФИНРАР Бања Лука, бр.9-10, 09/2003;
- 21) Независност ВРИ и њено мјесто у систему подјеле власти, ФИНРАР,Б.Лука, бр. 04/2004;
- 22) Неки погледи на интерне контроле, ФИНРАР, Бања Лука, бр. 10/04;
- 23) Ревизија јавних прихода, ФИНРАР, Бања Лука, бр. 07/05;
- 24) Методе планирања јавних расхода,ФИНРАР, Бања Лука, бр.3/2006;
- 25) Усклађивање са међународно прихваћеним принципима и праксом,ЗИПС, бр.1069;
- 26) Осврт на нови закон о ревизији јавног сектора РС,ФИНРАР, Бања Лука, бр.5/06;
- 27) Санација предузећа, Пословни савјетник, Бијељина, 10/07;
- 28) Компарација INTOSAI и IFAC стандарда ревизије,ФИНРАР, Бања Лука, бр.10/07
- 29) Међународни стандарди врховних институција за ревизију, ФИНРАР, Бања Лука, бр. 12/07
- 30) Смјернице за стандарде интерних контрола у јавном сектору, ФИНРАР, Б. Лука, бр. 11/08
- 31) Ревизија буџета ЕУ-Европски суд ревизора, ФИНРАР, Бања Лука, бр. 05/09
- 32) Корупција-јавно зло, ФИНРАР, Бања Лука, бр.09/09

Књиге:

1. Ревизија јавног сектора, *Економски факултет Суботица*, 2007., коаутор

II Радови полсије избора у звање доцент

A) Радови у научним часописима и зборницима са рецензијом

- 1) Кулина Д., *Интерна ревизија базирана на ризику-модерни приступ*, ФИНРАР, Бања Лука, 2010, ISSN 1512-9373 УДК 336.146:657.6, број 4

Окружење у којем послују предузећа постаје све комплексније из дана у дан, а самим тим се усложњавају и његови односи са окружењем. Такво стање неминовно са собом носи већу неизвјесност достизања постављених циљева организације. Та неизвјесност је заправо ризик. Сходно томе ризиком треба управљати ради његовог елиминисања, умањења или избјегавања, а

то је могуће чинити на различите начине. Значајну улогу у процесу управљања ризиком имају интерне контроле и интерна ревизија. Током времена интерна ревизија мијењала фокус свог дјеловања. Раније су у фокусу интерне ревизије биле интерне контроле, док је данас фокус усмјерен на ризике, односно на процес управљања ризиком.

Но, без обзира на то, евидентно је то да су увијек у центру пажње ризици, интерне контроле и интерна ревизија који, у ствари, заједно чине магични троугао. Једино се у том троуглу мијењао њихов значај у зависности од тога како се развијао концепт управљања ризиком и интерна ревизија.

Интерна ревизија по својој природи треба да иде испред или бар да слиједи промјене које се дешавају, како унутар организација, тако и промјене које се дешавају на глобалном плану. Сходно томе, данас је у свијету, прије свега у развијеним земљама, на сцени нова парадигма интерне ревизије која подразумева приступ интерне ревизије базиране на ризику.

У раду се разматра концепт управљања ризиком у организацијама, улога интерних контрола у процесу управљања ризиком и улога интерне ревизије, некад и сад, те покушава појаснити однос између ризика, интерне контроле и интерне ревизије у контексту савременог приступа интерној ревизији. Такође, се нови приступ управљању ризиком доводи у везу са нашом стварношћу.

- 2) Кулина Д., *Контроверзе око улоге ревизора у откривању преваре*, Acta Economica, Економски факултет Бања Лука; 2011, ISSN 1512-858X УДК 33, Год.9, Бр.14

Превара, односно криминална радња, може бити почињена на штету организације или се може починити «у корист» организације. У првом случају ради се најчешће о преварама које почине руководиоци највишег нивоа, док преваре у корист организације обухватају избјегавање плаћања пореза или давања мита ради добијања уговора. За овакве криминалне радње у компанијама забиљежене су многобројне афере током протеклих година, а с тим у вези у многим земљама су се појавили нови прописи и правила која имају за циљ спречавање криминалних радњи и злоупотреба.

Криминалне радње које почине запослени у организацији утичу првенствено на њено пословање, а ако се не открију, истраже и спријече, могу нарушити репутацију организације, било да се ради о организацији приватног, било јавног сектора.

Поставља се питање ко, када и како сноси кривицу за превару?

Одговор на ово питање је сложен. Као прво, кривицу за превару сноси онај ко је исту и починио, наравно уколико се починилац открије. Међутим, кривица у правом смислу, постоји и онда када организација не успостави одговарајуће мјере за управљање ризиком од преваре коју могу починити запослени, заступници или сарадници организације. У том случају кривица је на менаџменту организације чија је одговорност да управља ризицима и успоставља адекватне системе интерних контрола као одговор на те ризике.

Менаџмент организације је само један од неколико кључних фактора савременог концепта корпоративног управљања. Питање улога и одговорности других учесника у савременом концепту корпоративног управљања (посебно улога екстерних и интерних ревизора) је већ дужи низ година, на неки начин, отворено питање и као такво заслужује пажњу. Многи сматрају да су ревизори најодговорнији, како за спречавање тако и за откривање криминалних радњи.

У раду се, у циљу разјашњења спорних питања, освјетљава улога ревизора, интерних и екстерних, из више угла, полазећи од актуелних Међународних стандарда интерне ревизије, односно Међународних ревизијских стандарда.

- 3) Кулина Д., *Форензичка ревизија*, ФИНРАР, Бања Лука, 2011, ISSN 1512-9373, УДК 343.9.024:336.7, број 07

Економски криминал је један од највећих проблема са којим се сусрећу све државе и све индустрије. У задњих десетак година забиљежен је велики број скандала у чијој основи је превара, а по свему судећи постоји тренд њиховог раста. Економски криминал, као облик преваре, је врло сложен проблем и као такав представља велики изазов за правосудни систем сваке земље, а одавно је то и глобални проблем.

Оно што карактерише савремене преваре, посебно економски криминал, је то што се оне рапидно мијењају и постају софистицираније, тако да пред оне који се баве спречавањем и откривањем превара континуирано стављају нове задатке да унапрјеђују вјештине и знања која су им потребна да испуне своју улогу.

Међутим, институције и органи који се баве преварама, посебно правосудје, су временом указивали да не посједују капацитете и знања који су непходни за истраживање и доказивање различитих типова превара.

То је скупа са растом броја превара, нарочито оних који у основи имају економски криминал, проузроковао појаву нове практичне дисциплине под „кишобраном“ ревизијске професије која се назива форензичка ревизија.

Назив форензичка ревизија се користи како би описао суштину њеног ангажовања који подразумева уговарање посебног ангажовања са ревизорском кућом и захтијева рад искусних, посебно обучених, ревизора за послове откривања превара (криминалних радњи) и провођење форензичких истрага за потребе правосудних органа. Јер, сама ријеч „форензичка“ значи прикладан за коришћење у судском поступку.

Иако се ради о релативно новој дисциплини већ су у свијету формирана удружења форензичких ревизора која одавно организују посебне обуке које су усмјерене на технике провођења форензичких истрага.

У литератури се за форензичке ревизоре користи и израз истражни ревизори, а у суштини ради се о стручњацима за којима постоји велики интерес, посебно од већих ревизорских кућа које су формирале посебна одјељења која се баве форензичком ревизијом.

Рад покушава разјаснити значење појмова форензичко рачуноводство и форензичка ревизија, идентификовати карактеристике и циљеве форензичке ревизије, те дефинисати фазе процеса провођења форензичких истрага.

- 4) Кулина Д., *Финансијски инструменти: замјена MPC-а 39 и МСФИ 9*, Зборник радова XII Симпозија под називом „Убрзане реформе у функцији одрживог развоја“, Revicon, Неум, 2011, ISSN 2232-8734

Међународни рачуноводствени стандард 39 (MPC 39)“ Финансијски инструменти: признавање и вредновање” је вјероватно накомплекснији од свих стандарда финансијског извјештавања. У принципу, бави се питањима рачуноводства свих типова финансијских инструмената, односно установљава принципе признавања и вредновања финансијских средстава (укључујући случајеве обавезног обезвријеђења), финансијских обавеза и неких уговора о куповини или продаји нефинансијских ставки.

MPC 39 садржи и одредбе које обухватају питања класификације и вредновања финансијских инструмената, њиховог признавања и непризнавања, те захтјевима хеџинг рачуноводства.

Многи стејкхолдери, укључујући инвеститоре, су указивали на проблеме у вези са разумијевањем, примјеном и интерпретацијом MPC 39 и захтијевали његову ревизију. Посљедња глобална криза је додатно потврдила да су сви они имали право.

Финансијским извјештавањем и вредновањем финансијских средстава по фер вриједности, као једном од главних проблема који је испливао на површину са појавом финансијске кризе 2008 године, бавио се и Г-20, а резултат тога је захтјев професионалним тијелима за побољшањем финансијског извјештавања.

Већ раније, у марту 2006 године, IASB и FASB су се договорили о заједничком раду на унапријеђењу и обједињавању стандарда финансијског извјештавања.

Чини се да су захтјеви Г-20 и финансијска криза одлучујуће утицали на то да IASB у априлу 2009 године покрене пројекат замјене MPC 39 у три фазе, а у новембру исте године окончана је

прва фаза тог пројекта издавањем МСФИ 9 Финансијски инструменти.

Издавање МСФИ 9 је само дио рјешења с обзиром на то да је он ограничен на класификацију и вредновање финансијских средстава.

Имајући то у виду, примјена стандарда је дозвољена одмах под одређеним условима, а обавезна од 1. јануара 2013. године.

У раду се указује на кључне промјене МСФИ 9 у односу на МРС 39 са нагласком на суштинске одредбе МСФИ 9.

- 5) Кулина Д., Базел 2, Базел 3, Зборник радова 4 Међународни симпозиј Института интерних ревизора, Дубровник, 2011,

12. септембра 2010 године глобални банкарски регулатори из 27 земаља свијета су у Базелу постигли договор око пакета мјера везано за глобално финансијско пословање. Ради се о покушају учвршћивања и стабилизације уздрманог финансијског система односно постављању нових стандарда и правила усмјерених на повећање висине капитала у банкама.

Предвиђа се да би примјена нових правила банке требала учинити отпорнијим на кризне ситуације и спријечити у будућности нову глобалну финансијску кризу.

У односу на правила Базела II нова правила су знатно строжија и траже вријеме, те је њихова примјена одложена за 2015 годину, а до тада је пооштрен мониторинг ликвидности банака као прелазно рјешење.

Прве реакције аналитичара су опрезне иако највећи број њих сматра да ће се већина банака у САД и Европи без већих проблема задовољити нове захтјеве Базела III.

У раду се разматрају кључни елементи нових правила, разлике у односу на Базел I и Базел II те даје осврт на транзициони период и очекивања од нових стандарда.

- 6) Кулина Д., Материјалност у финансијској ревизији јавног сектора, *Financing* - научни часопис за економију, Бања Лука, 2011, ISSN 1986-812X, УДК 657.2:066.44, број 4

Материјалност је један од кључних концепата ревизије. У фази планирања ревизије материјалност се одређује ради утврђивања обима ревизијских поступака, а у фази извјештавања служи као мјера код изражавања мишљења.

Ревизија јавног сектора обухвата финансијску ревизију и ревизију успјеха. У финансијској ревизији материјалност је карактеристична по томе што једнак значај има и материјалност по вриједности и материјалност по природи односно контексту пошто се ревизија правилности јавног сектора састоји од два облика ревизије: ревизије са потврдом и ревизије усаглашености. За ревизију са потврдом везан је квантитативни аспект материјалности, а за ревизију усаглашености квалитативни аспект материјалности.

У раду пажња је усмјерена на материјалност у финансијској ревизији како у квантитативном тако и у квалитативном смислу и на одређивање и примјену материјалности у фази планирања и фази извјештавања

- 7) Кулина Д., *Модел извјештавања и комуникације у интерној ревизији – модерни приступ*. *Financing* - научни часопис за економију, 2012 Бања Лука, ISSN 1986-812X, УДК 657.633:336.14, број 3

Интерна ревизија пружа услуге увјеравања и консултантске услуге и има више стејкхолдера који се ослањају на њен рад. То су: одбор директора, одбор за ревизију, главни извршни службеник, виши менаџмент и јавност. Они очекују од интерне ревизије да им пружи увјеравање да организација послује добро и да је успостављен систем интерних контрола који функционише онако како је и замишљено. Уз то, она мора оправдати резултате свог рада и утрошак средстава која су јој додијељена у оквиру буџета организације. То значи да интерна ревизија треба извјештавати, како о резултатима проведених ревизија, тако и о квалитету тих

ревизија јер ће тако праву слику о свом раду.

Да би сачинили квалитетне извјештаје интерни ревизори морају много радити, и стално учити. Због тога тешко подносе када њихови извјештаји остану незапажени, заврше у некој ладници, односно када налази, закључци и препоруке садржане у извјештајима остану мртво слово на папиру и не производе никакве ефекте. То их фрустрира јер имају утисак да се њихов рад не цијени у довољној мјери.

Намеће се питање зашто је то тако и да ли и они сами на неки начин утичу на то ?

Дио проблема лежи у природи професије интерне ревизије јер је њена улога да контролише рад других. С друге стране у природи људи усађен је одређени отпор према контролисању њиховог рада, а самим тим увијек постоји латентна опасност од сукоба контролора и контролисаних.

Други дио проблема је везан за квалитет извјештаја интерне ревизије и начин презентовања њеног рада. Наиме, постоје различити начини да се резултати ревизије, а нарочито замјерке, пренесу људима. Ако то учинимо „грубо и неубједљиво“ онда је реално очекивати да се они усмјере против нас, а ако то учинимо „дипломатски и убједљиво“ онда можемо избјећи отпор и придобити њихове симпатије.

На крају, и најбоље обављен посао уколико није видљив и презентован стејкхолдерима на прави начин неће получити очекиване ефекте. Стога углед и имиџ интерних ревизора зависи и од тога како и на који начин чине доступним резултате њиховог рада.

Овај рад је израз жеље да се укаже на то како квалитетно извјештавање о извршеним ревизијама и о укупним резултатима рада уз осмишљено комуницирање са корисницима услуга интерне ревизије може утицати на ефективност интерне ревизије као функције надзора али и на побољшање угледа и имиџа интерних ревизора.

8) Кулина Д., Обезбјеђење квалитета у ревизији, ФИНРАР, Бања Лука, 2013, ISSN 1512-9373, УДК 658.14:657.63, број 4

Менаџмент и други корисници услуга интерне ревизије очекују да добију квалитетну услугу односно ревизорске извјештаје на које се могу ослонити са високим степеном поузданости.

Квалитет услуга које пружа интерна ревизија зависи од тога да ли она примјењује адекватне стандарде али и од добро обученог и мотивисаног кадра, јасног усмјеравања процеса и особља, коришћене методологије, квалитетне документације, провођења надзора, прегледа и, генерално, од тога како је интерна ревизија организована и како се њоме управља. Уколико у било којој од ових компоненти има недостатака, постоји опасност да квалитет пружених услуга не буде на потребном нивоу тј. да буде нарушен кредибилитет ревизијског процеса. Зато интерни ревизори морају одржати ниво квалитета услуга, а да би то испинили прво они сами морају бити увјерени да пружају корисницима квалитетне услуге.

То значи да је обезбјеђење квалитета неминовност, а у суштини своди се на проналажење одговора на питање, „Како обезбиједити квалитет ревизијских услуга?“

Одговор је највећим дијелом садржан у Међународним стандардима професионалне праксе интерне ревизије (даље: Стандарди) тј. у Стандарду 1300 - Програм обезбјеђења и унапријеђења квалитета који захтијева да извршни руководиоца ревизије мора развити и одржавати програм обезбјеђења и унапријеђења квалитета који покрива све аспекте активности интерне ревизије.

Рад разјашњава шта у ствари значи обезбјеђење квалитета у интерној ревизији и указује на кључне аспекте практичне примјене концепта обезбјеђења квалитета.

9) Кулина Д., Специфичности изражавања мишљења државних ревизора, Зборник радова VI Конгреса рачуновођа и ревизора Црне Горе на тему Финансијско извјештавање у функцији унапријеђења пословног амбијента у Црној Гори, Бечићи. 2011, ISBN 978-9940-9399-0-8, COBISS.CG-ID 188 77 968

Ревизија правилности јавног сектора обухвата два облика ревизије: ревизију са потврдом и

ревизију усаглашености. Оне се могу изводити посебно или заједно што је чешћи случај. Ако се изводе заједно важно је да то буде јасно назначено у ревизорском извјештају. Сходно томе и ревизорско мишљење може бити изражено као једно мишљење које се односи на поузданост финансијских извјештаја и усаглашеност трансакција са прописима или два посебна мишљења: једно о поузданости финансијских извјештаја а друго о усаглашености трансакција са законима и прописима. За изражавање мишљења кључни значај има материјалност јер она служи као репер за одређивање да ли ће мишљење бити без или са квалификацијама. Ако је грешка материјално значајна мишљење ће бити са резервом или негативно мишљење а ако је грешка испод прага материјалности мишљење ће бити позитивно. За грешке рачуноводственог типа материјалност се утврђује у проценту у односу на неки од елемената финансијских извјештаја док је за грешке које подразумевају нерегуларности теже утврдити праг материјалности у апсолутном износу те се чешће примјењују декскриптивни критеријуми. Оно што је битно јесте да критеријуми буду дефинисани унапријед и то на нивоу институције за ревизију и да се унапред припреми модел евалуације резултата проведених тестова јер се на тај начин максимално умањује субјективност код изражавања мишљења.

Корисници ревизорских извјештаја су бројни и писање већем броју корисника који читају извештај представља отежавајућу околност. Сви они очекују да формулације налаза, закључака и препорука буду прилагођене њиховим потребама и зато ревизорски извјештаји морају јасно и тачно да пренесу комплексне информације, непристрасне анализе и препоруке ревизора. Да би испунио ове захтјеве и направио ефективан извјештај ревизор треба знати шта он жели да постигне конкретним извјештајем.

У раду се указује на специфичности које су иманентне извјештајима државних ревизора са посебним нагласком на везу материјалности, евалуације резултата тестирања и изражавања ревизорског мишљења у финансијској ревизији јавног сектора.

- 10) Кулина Д., Оцјена временске неограничености пословања (*going concern принципа*) у контексту очекиваних измјена стандарда ревизије, ФИНРАР, Бања Лука, 2014, ISSN 1512-9373, УДК 65.012.123:336.763.1, број 3

Финансијска криза је проузроковала промјене у многим областима па тако и у области финансијског извјештавања и ревизије у склопу одговора на промјене које је са собом донијела финансијска криза.

У области ревизије предложена су рјешења која су усмјерена на повећање одговорности ревизора за дато мишљење о финансијским извјештајима.

С тим у вези приједлог иде ка томе да пред ревизоре поставља захтјев да у ревизорском извјештају у посебном одломку дају изјаву о сталности пословања клијента која мора садржавати:

- a) Објашњење рачуноводственог начела временске неограничености пословања;
- b) Изјаву да је ревизор закључио да је прикладна примјена начела неограничености пословања;
- c) Изјаву да ревизор није утврдио материјално значајну неизвјесност која може довести у питање временску неограниченост пословања;
- d) Изјаву да нити Управа нити ревизор не могу гарантовати временску неограниченост друштва.

Имајући у виду да је временска неограниченост пословања кључна рачуноводствена претпоставка на основу које се састављају финансијски извјештаји за давање поменуте изјаве потребно је имати ваљане аргументе, односно ревизијске доказе, до којих се најлакше може доћи примјеном аналитичких поступака.

У том смислу, рад је фокусиран на разматрање различитих финансијских и нефинансијских показатеља који се могу користити као аналитички поступци у оцјени временске неограничености пословања и у истом је предложен модел који се може користити при овој оцјени.

11) Кулина Д., Поповић Б., Рачуноводствено обухватање трошкова истраживања и развоја, ФИНРАР, Бања Лука, 2012, ISSN 1512-9373, УДК 336.14:657.471, број 10

У раду се разматра проблематика признавања и рачуноводственог обухватања трошкова насталих у оквиру активности истраживања и развоја, у складу са захтјевима МРС 38. С тим у вези, постоји дилема око тога да ли трошкове настале у оквиру активности истраживања и развоја признати као нематеријално средство или третирати као расходе периода, посебно узимајући у обзир да у неким компанијама постоје велика улагања у ове активности.

Рачуноводствени третман трошкова истраживања и развоја је сложено питање праћено разним дилемама због постојања више теоријских приступа у рачуноводственом третману трошкова истраживања и развоја и потешкоћа у идентификовању активности истраживања и развоја.

Активности истраживања и развоја често као резултат воде развоју нечега што је патентирано или заштићено ауторским правима (нови производ, процес, формула, композиција или књижевни рад). Озбиљне компаније троше значајне суме новца на истраживање и развој, како би креирале нови производ или процес, усавршили садашњи производ и открили нова знања која би могла имати вриједност у будућности. У исказивању трошкова истраживања и развоја постоје одређене тешкоће:

1. идентификовање трошкова повезаних са појединачним активностима, пројектима или достигнућима и
2. одређивање будућих користи и временског периода током кога се очекује остваривање тих користи.

Раније су неке компаније ове трошкове одмах признавале на терет расхода, док су друге исте те трошкове капитализовале и тиме укључивале у биланс стања. Због тога се настојало поједноставити рачуноводствена пракса у овој области, и то путем захтјева да сви трошкови истраживања и развоја буду третирани расходима када настану. Чак и уколико трошкови истраживања и развоја доводе до остваривања користи у дужем временском периоду у будућности, и даље се одмах по настанку књиже на терет расхода, како би се обезбиједила упоредивост извјештаја и елиминисала могућност манипулације оствареном добити. Тиме се такође избјегавају проблеми у вези са одређивањем периода амортизације који би се јављали у случају да се трошкови истраживања и развоја капитализују. Ипак, и даље постоје различити ставови у погледу рачуноводственог третмана трошкова истраживања и развоја.

Стога је у раду указано на критеријуме које издаци настали у фази истраживања и развоја треба испунити да би били признати као нематеријално средство и на неке трошкове који су по својим карактеристикама слични трошковима истраживања и развоја, те истичу дилеме присутне при рачуноводственом обухватању таквих трошкова.

12) Кулина Д., „Улога интерне ревизије у управљању ризицима у финансијским институцијама-нова парадигма « Зборник радова 4 Симпозиј Института интерних ревизора БиХ, Дубровник, 2010, ISSN 1840-2437

Интерна ревизија је прошла/пролази кроз различите фазе развоја. У прошлости је углавном била усмјерена на поновну провјеру великог броја трансакција и њена улога се поистовјећивала са улогом «пса чувара». Током 50-тих и 60-тих година 20 вијека бавила се основним провјерама рачуна ради проналажења грешака и неправилности, а осамдесетих година у центру пажње интерне ревизије били су интерне контроле, односно њихова адекватност и ефективност. Данас, су интерни ревизори фокусирани на управљање ризиком и у склопу тога пружању увјеравања о поузданости интерних контрола.

Традиционални приступ интерне ревизије био је усмјерен на пружање подршке руководству давањем независне и објективне гаранције да интерне контроле функционишу на начин како је то замишљено приликом њиховог дизајнирања и на указивање на слабости контрола, те

откривање неправилности.

Насупрот томе, савремени приступ интерне ревизије подразумева скретање фокуса интерне ревизије према ризицима. Овакав, нови, приступ је логична последица појаве новог концепта управљања ризицима који се назива Управљање ризицима предузећа (Enterprise Risk Management-ERM) према којем је развијен приступ интерне ревизије заснован на ризику (Risk Based Internal Audit Approach-RBIA). Према том приступу, ризик заузима централно мјесто у интерној ревизији јер се тежиште пребацује на процјењивање улоге менаџмента у идентификацији, анализи и процјени ризика.

Ради се о значајној промјени у односу на традиционални приступ према којем су интерни ревизори сами процјењивали ризик, док сада ревизори заправо процјењују начин на који ризике процјењује менаџмент организације. У раду се истражује улога интерних ревизора данас, која знатно је шира од процјене система интерних контрола и подразумева обавезу ревизора да процијене сам процес управљања ризицима у организацији.

- 13) Кулина Д., *«Криминалне радње у финансијским извјештајима»*, Зборник радова 13 Међународни симпозиј Удружења рачуновођа и ревизора ФБиХ, Неум, 2010

У времену у којем живимо свједоци смо бројних афера у многим компанијама. Томе су изложене све земље, како оне развијене тако и оне мање развијене. Присјетимо се само великих скандала у САД у вези са лажним извјештајима које су за резултат имале банкрот неколико великих мултинационалних компанија и нестанак једне од, у то вријеме, пет највећих ревизорских фирми у свијету.

Због тога су владе великог броја земаља широм свијета биле принуђене да пронађу одговоре на поменуте афере у чијој основи су заправо преваре, односно криминалне радње, доносећи нове прописе и јачајући регулаторни оквир са циљем подстицања компанија да оснаже властите интерне контроле.

Савремени концепт корпоративног управљања, поред осталог, јасно наглашава и раздваја одговорности сваког од кључних фактора који га чине за финансијско извјештавање. Кључна одговорност лежи на управном одбору корпорације и њеном руководству, а веома значајну улогу у томе свему имају и ревизори-интерни и екстерни.

У овом раду настоје се отклонити недоумице које настају као последица употребе различитих термина за појам преваре и/или криминалних радњи те дефинисати врсте и подјелу активности превара у финансијским извјештајима. У исто вријеме указује се на кључне мотивационе факторе настанка преваре и прецизније одређује улога свих кључних чинилаца концепта корпоративног управљања.

- 14) Кулина Д., *«Аналитички поступци као инструмент ревизора у оцјени going concern принципа»*, Зборник радова, Међународни симпозиј Удружења-удруга рачуновођа и ревизора ФБиХ на тему Рачуноводствена функција у функцији унапређења пословања, Неум, 2011, ISBN 978-9958-705-05-2, COBISS BH-ID 19077638

Да би испунио општи циљ ревизије и изразио мишљење о финансијским извјештајима циљ ревизор треба да проведе низ различитих поступака међу којима посебно мјесто заузимају аналитички поступци. Користе се у фази планирања ревизије, као суштински тестови и као општа анализа финансијских извјештаја у завршној фази ревизије.

Примјена аналитичких поступака има значајну улогу у оцјени временске неограничености пословања пословног субјекта који је подвргнут ревизији. Временска неограниченост пословања (going concern) је рачуноводствена претпоставка на основу које се састављају финансијски извјештаји и подразумева да је пословни субјект способан да настави пословање у сагледивом будућем раздобљу које не би требало бити краће од 12 мјесеци.

Пошто ревизори имају обавезу да оцијене да ли је задовољен принцип сталности односно, временске неограничености пословања могу користити аналитичке поступке као врло ефикасан инструмент ревизора за оцјену задовољења гоинг цонцерн принципа.

Рад је зато фокусиран на разматрање различитих финансијских и нефинансијских показатеља који се могу користити као аналитички поступци у оцјени временске неограничености пословања. Ради се о актуелној теми јер је писан у вријеме свјетске економске кризе због које је код великог броја предузећа упитан наставак пословања.

15) Годишња конференција „Допринос интерне ревизије на путу ка европским интеграцијама“, април, 2014, Дубровник, Удружење/Институт интерних ревизора у БиХ, *реферат „Екстерна процјена квалитета интерне ревизије“*

Б) Научна књига-учбеничка литература

- 1) Кулина Д., Државна ревизија, Економски факултет, Центар за издавачку дјелатност Економског факултета Источно Сарајево, 2012, ISBN 978-99938-707-5-3, COBISS.BH-ID 3178776

Научна књига-учбеник формата В5, са четири дијела у којима су обрађена подручја: (1) *Јавни сектор, буџет и финансијско извештавање*, (2) *Ревизија правилности јавног сектора*, (3) *Ревизија успешности јавног сектора* и (4) *Ревизорски извештај*.

Први дио разматра питања обухватања ревизије јавног сектора и проблем дефинисања јавног сектора који изазива дилема да ли у јавни сектор спадају јавна предузећа. Други дио говори о ревизији правилности јавног сектора, гдје се обрађују предмет, циљеви и карактеристике државне ревизије и утврђује модел процеса ревизије правилности. Кроз детаљне описе праћене примјерима је показано како се концепти ревизије примјенују у пракси. Предмет, циљеви, карактеристике и модел процеса ревизије успјеха презентовани су у трећем дијелу књиге, док се у четвртом делу, слиједом процеса ревизије разматра проблематика извјештавања свих облика државне ревизије.

Рецензенти су професори: др Мирко Андрић, Економски факултет Универзитета у Новом Саду и др Бранко Крсмановић, Факултет пословне економије Бијељина Универзитета у Источно Сарајеву, који су из области ревизије и предају предмете из наведене уже научне области на матичном факултету.

У оцјени рукописа књиге, између осталог, рецензенти су истакли:

„...Књигу „Државна ревизија“ аутора Др Драгана Кулине са задовољством препоручујемо за штампу јер се ради о делу у којем је сложена и за друштво значајна материја истражена, објашњена и презентована јасно и свеобухватно. Може се рећи да је државна ревизија по први пут врло детаљно расветљена са теоријског и практичног аспекта. Књига „Државна ревизија“ представља спој ауторовог дугогодишњег искуства на успостављању ревизије јавног сектора у БиХ и теоријско методолошких истраживања исказаних у магистарском раду и докторској дисертацији. Књига „Државна ревизија“ намењена је студентима Економског факултета Универзитета Источно Сарајево. Сигурни смо да ће иста, због садржаја и начина писања, бити од користи свим рачуноводственим радницима, ревизорима, менаџменту у јавном сектору па и политичарима.“

4. Образовна дјелатност кандидата

1. Образовна дјелатност прије избора у звање доцент

1. Гостујући предавач на мастер студијама Економског факултета Универзитета у Новом Саду
2. Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске- Предавач у сколпу континуиране едукације рачуновођа и ревизора

2. Образовна дјелатност после избора у звање доцент

1. Доцент, УНО Рачуноводство и ревизија, предмети: Рачуноводство, Ревизија, Ревизија јавног

сектора, Рачуноводство са финансијском анализом, Бизнис и заштита од пословних ризика, Финансијско извјештавање и ревизија у финансијском сектору, Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.

2. Одговорни наставник на предмету *Рачуноводство*, Студијски програм Економија – *сви смјерови*, обавезни предмет, Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
3. Одговорни наставник на предмету *Ревизија*, Студијски програм Економија, смјер *Финансијско банкарски*, први циклус, Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
4. Одговорни наставник на предмету *Ревизија јавног сектора*, Студијски програм Економија, смјер Економија јавног сектора, први циклус, Универзитета у Источном Сарајеву.
5. Одговорни наставник на предметима *Ревизија јавног сектора и Финансијско извјештавање и ревизија у финансијском сектору*, Студијски програм *Финансије*, други циклус, Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
6. Гостујући професор на Економском факултету у Новом Саду, други циклус
7. Преглед резултата – доказ о менторству или чланству у комисијама за одбрану магистарског или докторског рада:

Члан комисије за одбрану магистарске тезе:

- *Ревизија пословања у приватном и јавном сектору*, кандидат Весна Богичевић, Одлука број 01-433/11 од 05.05.2011.године
- *Специфичности и отворена питања рачуноводственог обухватања и извјештавања о сталним нематеријалним средствима*, кандидат Борка Поповић, Одлука број 01-678/11 од 06.07.2011.године
- *Јавна интерна финансијска контрола у институцијама БиХ*, кандидат Далибор Сефер, Одлука број 01-100/13 од 24.01.2013.године
- *Суперревизија банака са освртом на интерну ревизију*, кандидат Синиша Ћерић, Одлука број 01-589/13

Члан комисије за одбрану мастер рада:

- *Сива економија у Републици Српској-порески аспекти*, кандидат Андријана Шил, Одлука број 908/14 од 29.05.2014.године
- *Методолошки аспекти мјерења и анализе економичности у јавним предузећима Републике Српске*, кандидат Владан Мичић, Одлука број 862/14
- *Теоријски и практични приступ ризику и значајности у ревизији финансијских извјештаја, осврт на праксу у БиХ*, канд. Милица Рашевић, Одл. бр 1040 од 19.06.2014.

8. Поред наведеног, др Драган Кулина био је ментор,предсједник и члан комисије за одбрану дипломских радова више дестина пута, те рецензент више научних и стручних радова објављених у Зборнику Економског факултета Пале.
9. Као одговорни наставник на ангажованим предметима на Економском факултету Пале Универзитета у Источном Сарајеву др Драган Кулина је у протеклих пет година доцентског стажа добио је просјечну оцјену одличан што је један од показатеља квалитета рада наставника у образовној дјелатности који се исказује резултатима студентске анкете.

5. Стручна дјелатност кандидата

1. Предавач у Школи интерних ревизора Института интерних ревизора Сарајево;
2. Предавач на семинарима Удружења интерних ревизора Бања Лука;
3. Предавач на семинарима Савеза рачуновођа и ревизора Републике Српске;
4. Члан Комисије за професионалну евалуацију ревизорског рада финансијске ревизије;
5. Вођа експертне групе за израду приручника - *Водич за ревизију јавног сектора у БиХ*;
6. Пројект менаџер за информатизацију три врховне ревизионе институције у БиХ;
7. Самостална израда приватизационих програма предузећа;
8. Члан више радних група за припрему законских и реформских пројеката у БиХ;
9. Представник БиХ у Мрежи земаља кандидата за чланство у ЕУ и Европског суда ревизора;
- 10.Официр за везу испред Координационог одбора ВРИБиХ и Шведске државне канцеларије за

ревизију у склопу пројекта техничке помоћи;

11. Шеф делегације БиХ на XVII конгресу Међународне организације институција за ревизију (INTOSAI) у Сеулу и на V конгресу EUROSAI у Москви, члан делегације на VI Конгресу EUROSAI у Бону и IX конгресу INCOSAI у Мексико Ситију;
12. Члан тима БиХ за Регионалне регулаторне реформе у оквиру Пакта стабилности у Југоисточној Европи;
13. Предсједник Одбора за ревизију (Електропривреда РС-ЕД Пале);
14. Члан Координационог одбора врховних институција за ревизију БиХ;
15. Предсједник и члан више управних и надзорних одбора;
16. Коаутор сљедећих семинарских материјала:

Међународни рачуноводствени стандарди за јавни сектор, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Б. Лука, 2004

Периодично извјештавање корисника буџета, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Бања Лука, 2006

Припрема, планирање и извршење буџета, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Бања Лука, 2006

Нови међународни рачуноводствени стандарди за јавни сектор, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Бања Лука, 2007

Међународни рачуноводствени стандарди за јавни сектор, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Б. Лука, 2008

Међународни рачуноводствени стандарди за јавни сектор, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Б. Лука, 2008

Јавни сектор у условима свјетске финансијске кризе, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Б. Лука, 2009

Вредновање контролног окружења методом самопројекције у ентитетима јавног сектора, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Б. Лука, 2009

Побољшање ефективности интерне ревизије у условима кризе, семинарски материјал, Институт интерних ревизора у БиХ, Сарајево/Макарска, 2009

Интерна ревизија у ентитетима јавног сектора, семинарски материјал за потребе континуиране едукације рачуновођа и ревизора, Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске, Б. Лука, тај 2010

Улога интерне ревизије у откривању преваре, коаутор, семинарски материјал, Институт интерних ревизора у БиХ, Сарајево/Теслић, 2010

Примјена стандарда у пракси интерне ревизије, семинарски материјал, Удружење интерних ревизора РС, Теслић, 2011

- 18) Коаутор извјештаја:

Мониторинг провођења антикорупционих реформи у БиХ– Transparency International BiH, 2009

Мониторинг провођења антикорупционих реформи у БиХ– Transparency International BiH, 2010

6. Резултат интервјуа са кандидатом

Комисија је закључила да кандидат посједује потребно искуство и знање, те да задовољава утврђене критеријуме за избор у звање ванредни професор за ужу научну област Рачуноводство и ревизија.

III ЗАКЉУЧНО МИШЉЕЊЕ

На основу разматрања и оцјене доказа у прилогу пријаве кандидата доцент др Драгана Кулине на конкурс за избор у звање ванредни професор за ужу научну област *Рачуноводство и ревизија* на Економском факултету Пале Универзитета у Источном Сарајеву, и обављеног интервјуа, Комисија је утврдила следеће значајне чињенице:

- кандидат има проведен најмање један изборни период у звању *доцента* на УНО *Рачуноводство и ревизија*,
- кандидат има више него довољан број научних радова из области за коју се бира, објављених у научним часописима и зборницима са рецензијом након избора у звање доцента
- кандидат има објављену књигу у одговарајућој научној области, након избора у звање доцента
- кандидат је био члан више комисија за одбрану магистарског рада
- кандидат је као наставник у протеклих пет година доцентског стажа високо оцијењен од стране студената за свој рад у образовној делатности

Поред факултетског образовања, постдипломских студија и доктората наука, доцент др Драган Кулина је стицао и допунска образовања у земљи и иностранству која су важна за педагошки рад и за стручни рад у области рачуноводства и ревизије.

Цијенећи показани интерес кандидата за усавршавање у научно-истраживачком и наставном раду, Комисија једногласно сматра да он посједује све битне научне, стручне, педагошке и моралне квалитете који су потребни наставнику универзитета.

На основу свега претходно изложеног, Комисија исказује потпуно сагласно мишљење да кандидат, доцент др Драган Кулина, испуњава све услове конкурса Универзитета у Источном Сарајеву, Закона о високом образовању Републике Српске (члан 77.), Статута и Правилника о поступку и условима избора академског особља Универзитета у Источном Сарајеву за избор наставника у звање ванредног професора универзитета. **Стога, Комисија има задовољство да Научно-наставном вијећу Економског факултета, Пале, и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву предложи избор доцент др Драгана Кулине у звање ванредни професор за ужу научну област Рачуноводство и ревизија, на Економском факултету Универзитета у Источном Сарајеву.**

У Источном Сарајеву, 15.11.2014. године

Чланови Комисије:

1. _____ (предсједник)
Др Радомир Божић, редовни професор, УНО Рачуноводство и Пословне финансије,
Економски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву

2. _____ (члан комисије)
Др Мирко Андрић, редовни професор, УНО Рачуноводство, анализа, ревизија,
Економски факултет Суботица Универзитета у Новом Саду

3. _____ (члан комисије)
Др Спасоје Тушевљак, ванредни професор, УНО Пословне финансије, Факултет
пословне економије Бијељина Универзитета у Источном Сарајеву